

Metodika přípravy programů environmentální výchovy: distribuce moci

Jan Činčera, Katedra environmentálních studií,

Masarykova univerzita

2023

Cíle lekce

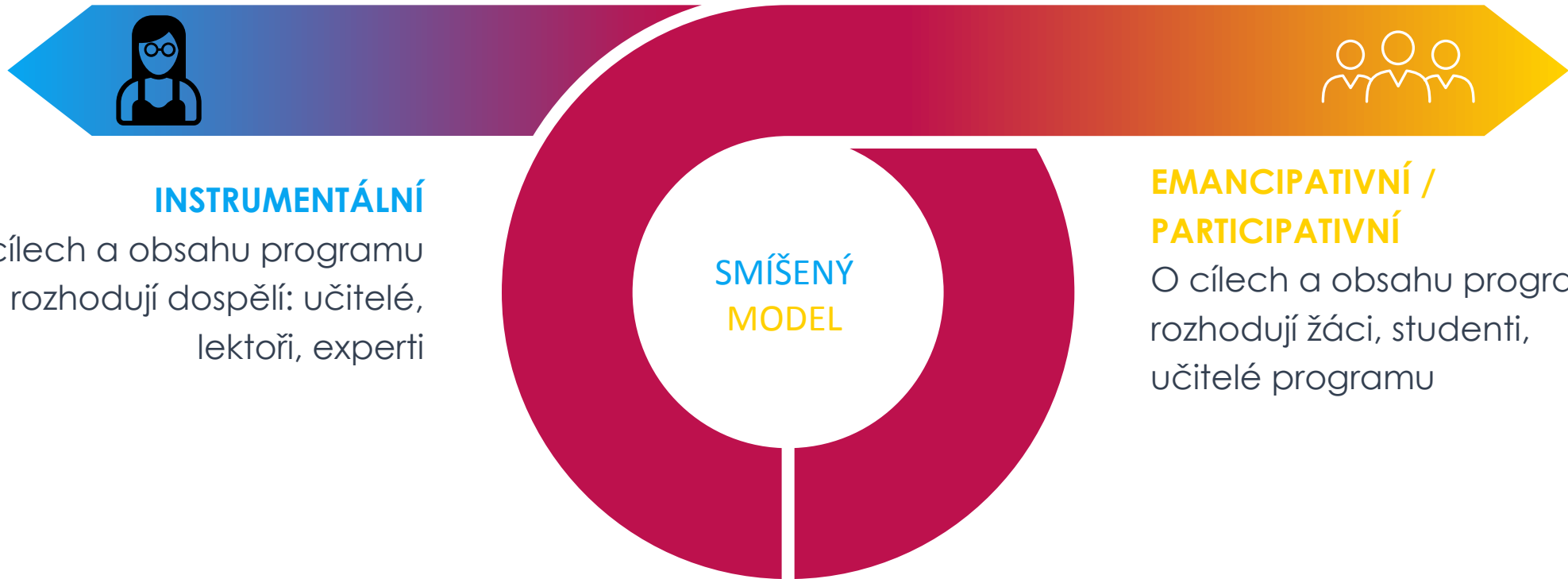
Po ukončení lekce studenti:

- diskutují výhody a nevýhody jednotlivých modelů distribuce moci na programech EV
- u konkrétního programu vyhodnotí použitý model distribuce moci mezi jednotlivé aktéry a navrhnou případnou změnu

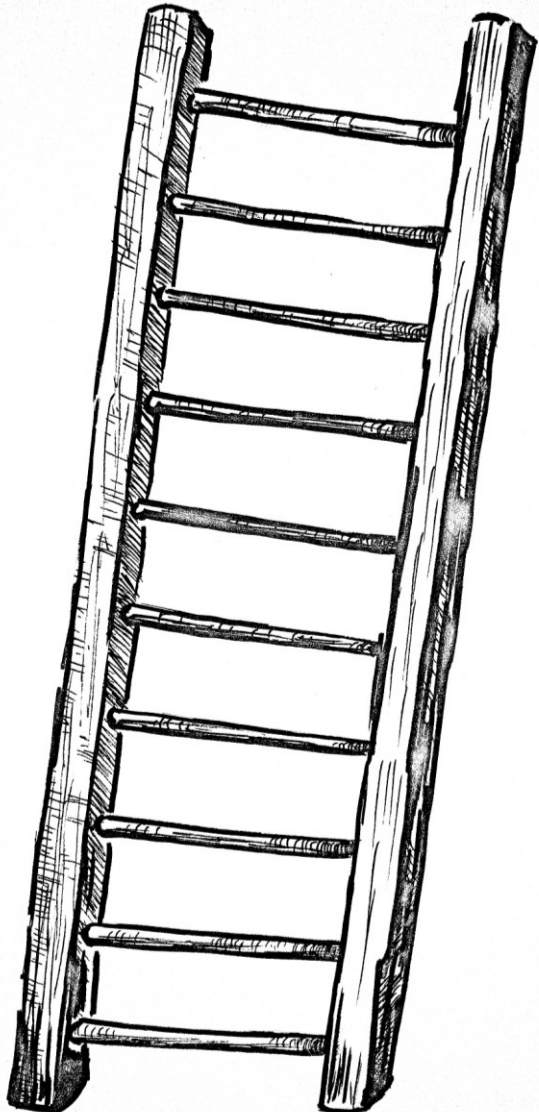
Vstupní otázky

- Jaké jsou vlastnosti dobrého programu EV?
- Podle některých autorů by programy EV měly být především dobře připravené experty na vzdělávání, aby dosáhly svých cílů. Podle jiných by měly umožnit co největší prostor pro spolurozhodování žáků, aby se naučili posilovat svoje kompetence. Co si myslíte vy?
- TIP: Podívejte se na prezentaci „*Analýza teorie programu a hodnocení kvality programu*“. Jaká doporučení pro přípravu programů z ní vyplývají?

ŽÁCI A UČITELÉ: DVA PÓLY KONTINUA

Žebřík participace

Iniciovaná a sdílená: iniciovaná dětmi, rozhodování sdíleno s dospělými

Iniciovaná a řízená dětmi: dospělí pomáhají

Sdílené rozhodování: dospělí iniciují, děti spolurozhodují v určených oblastech

Konzultační: dospělí iniciují a rozhodují, konzultují s dětmi

Informované zapojení: dospělí rozhodují, děti zapojené a informované o důvodech

Formální: děti se účastní, ale nemají reálný vliv

Dekorativní: dospělí rozhodují, děti se účastní

Manipulativní: dospělí rozhodují, děti plní úkoly

A woman with short blonde hair, wearing a white, long-sleeved dress with a dark sash, is shown from the waist up against a black background. She is gesturing with her right hand as if speaking.

Je to důležité. Funguje
to, když se to dělá
dobře.

A green, ogre-like creature with a large, pointed nose and a wide, toothy grin. It is wearing a green tunic and purple pants. It is holding a long, dark staff or club with both hands, leaning on it.

Je to nesmysl. Nefunguje to
a nikdo to nedělá.

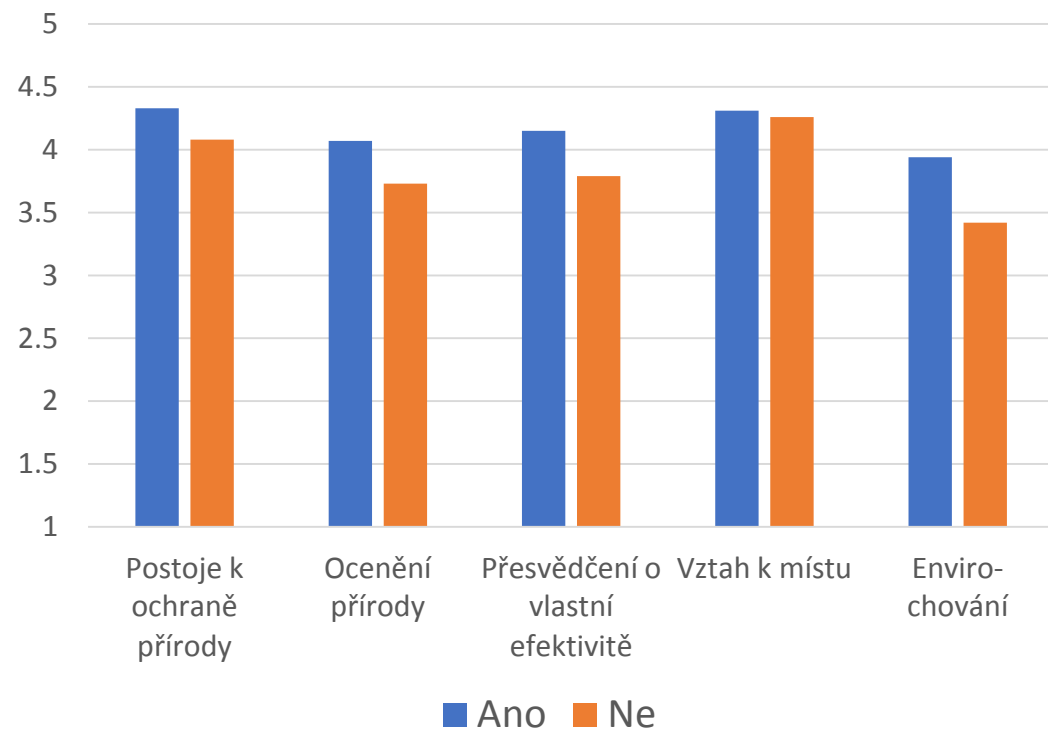
Je emancipativní / participativní přístup realistický?

Neumím si představit, že by program spoluvytvářely děti...Obvykle nechtějí dělat nic, jenom si hrát s míčem a jsou spokojené. Nemyslím si, že by si samy o sobě vybraly věci, které jim chceme ukázat.
(Lektor z ekocentra C)

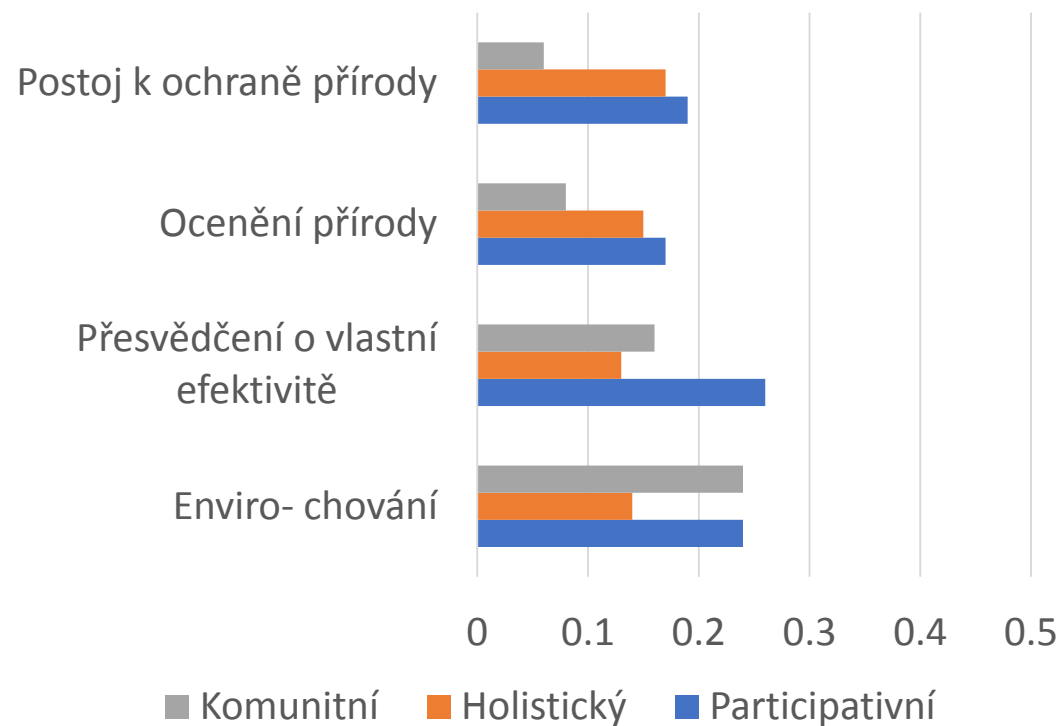
Kdyby se žáci měli rozhodovat sami za sebe, vedlo by to ke spoustě konfliktů.
(Učitel, 5 let praxe)

Program je silný v tom, kolik autonomie žákům dává. To je tím, co jim pomáhá rozvíjet pocit, že něco dokážou...Nemají pocit, že to někdo připravil pro ně, ale že co zažívají, je výsledek jejich práce...
(Lektor z ekocentra D)

Zapojení do Ekotýmu/eko-klubu

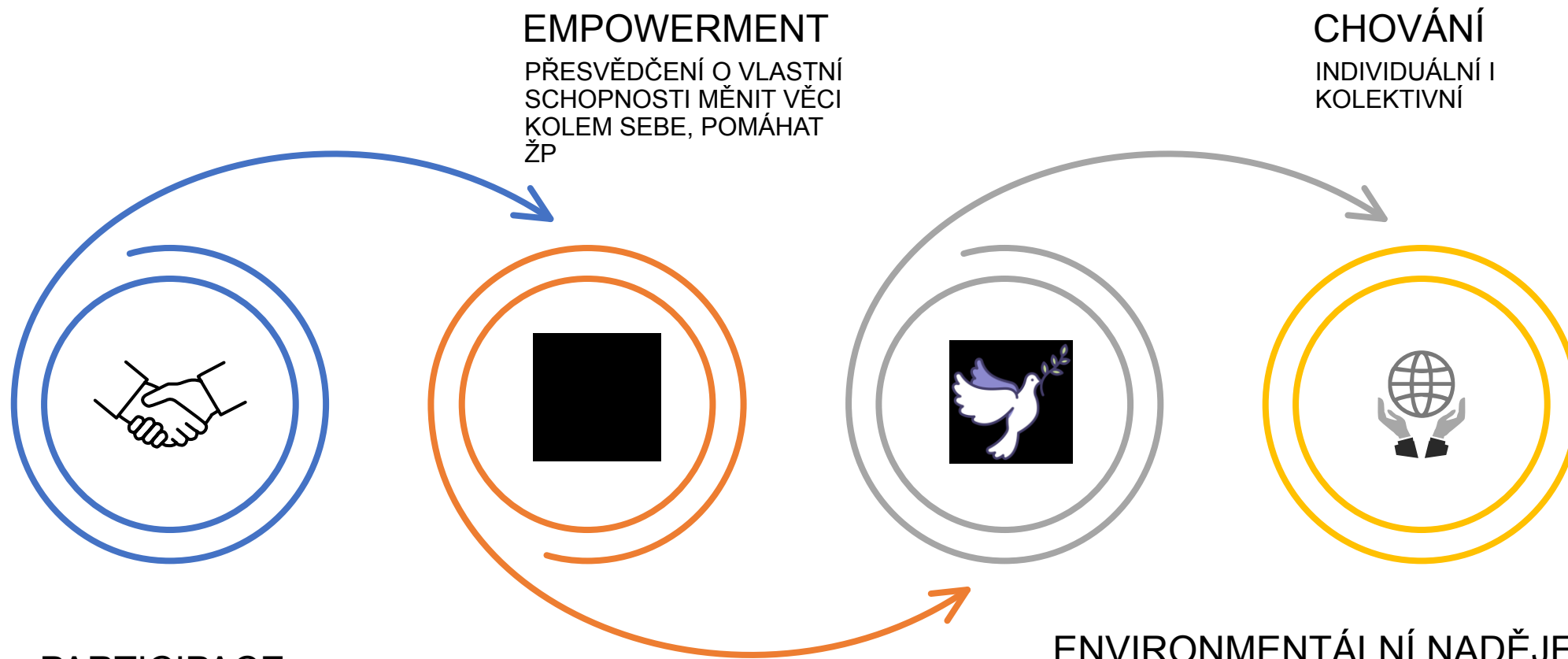

Vliv výukové strategie na školách

2019/20, 8. roč., N=21518

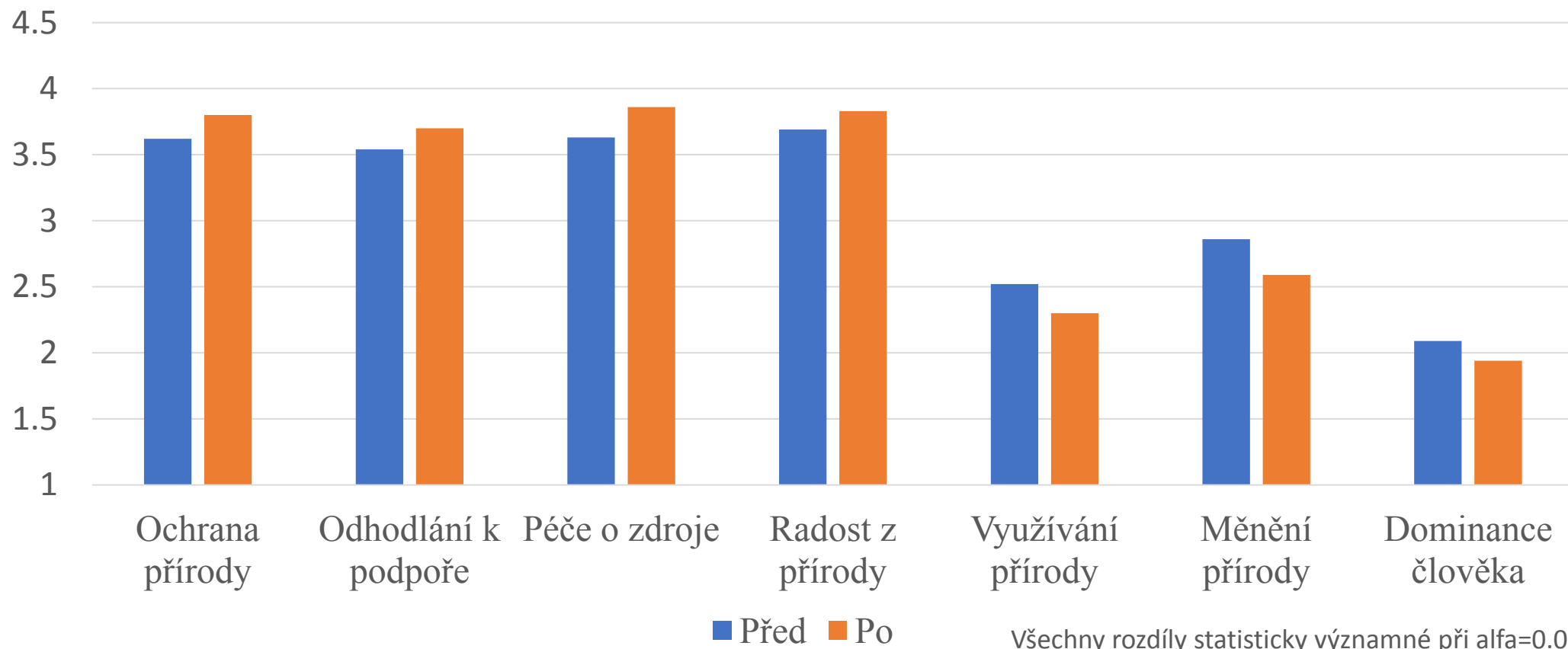

Funguje to ...

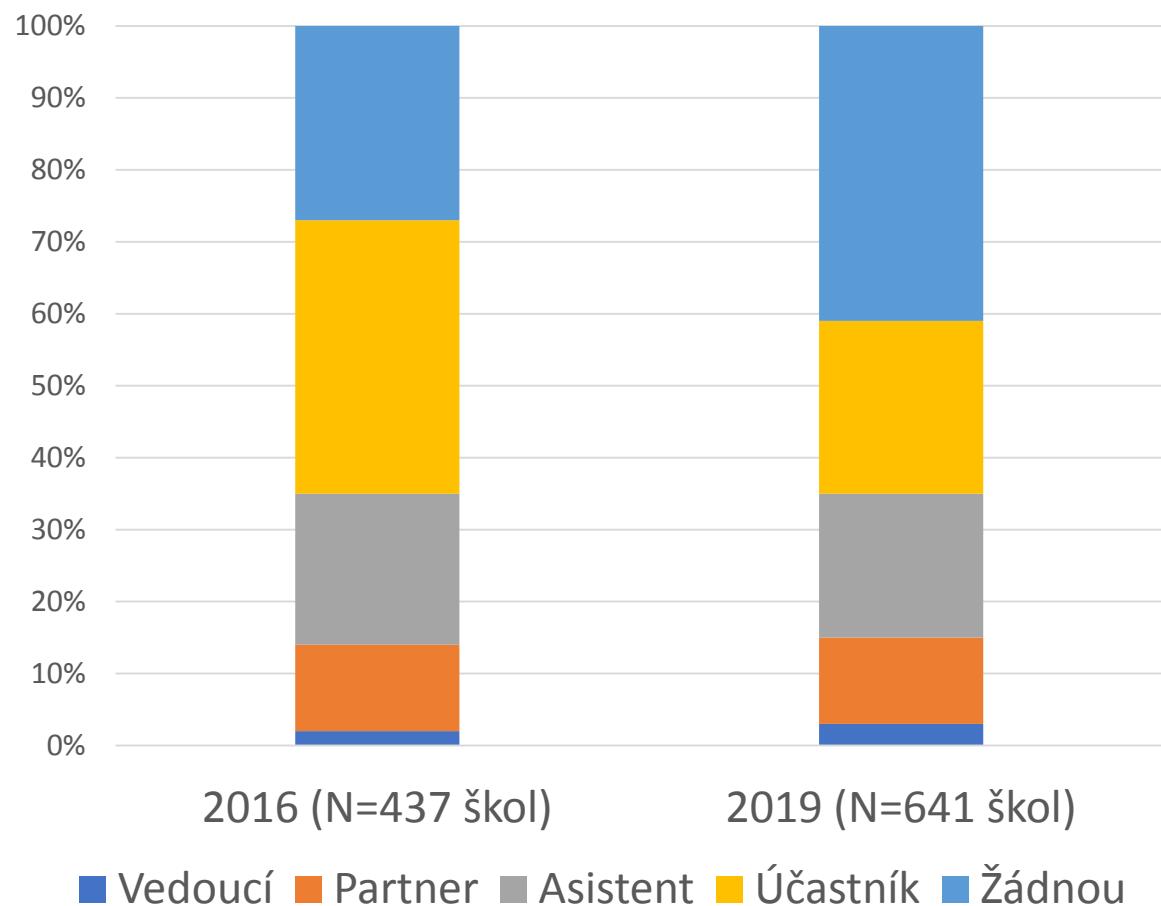

Instrumentální
programy ale
fungují taky...

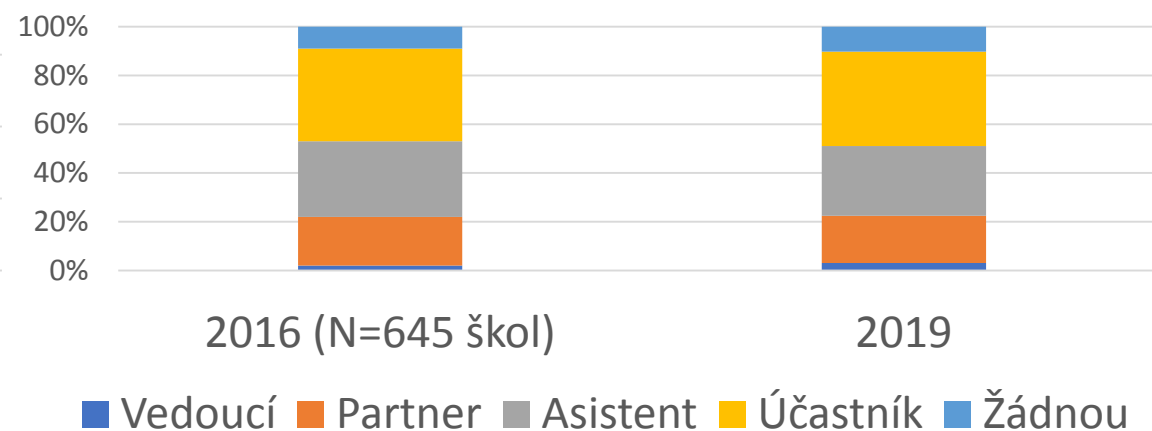
Z evaluace programu Strážci Země, USA. N=461 (Johnson & Manoli, 2008)

Když se žáci ve Vaší škole zapojují do projektů, ve kterých zkoumají konflikty o využívání životního prostředí ve Vaší obci a okolí, jakou roli v nich obvykle hrají?

Participativní přístup na českých školách – 2. stupeň ZŠ

Pokud se ve Vaší škole žáci mohou zapojovat do projektů zaměřených na zkoumání místa, kde žijí, nebo aktivit na praktickou pomoc okolí, jakou roli žáci obvykle v těchto projektech a aktivitách hrají?

Participace žáků na pobytových programech: obvyklé modely

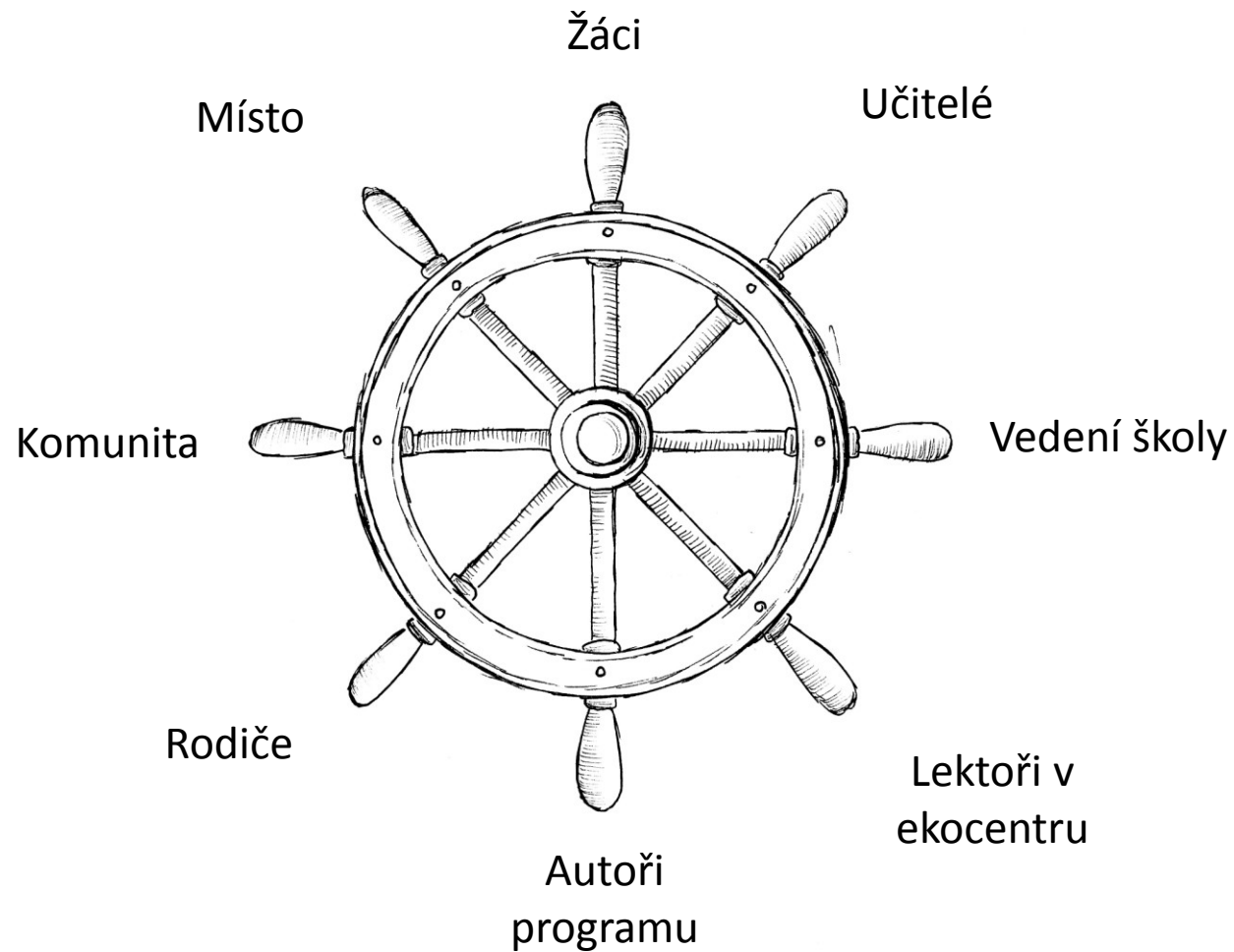
Odpovědnost za jednoduché úkoly.

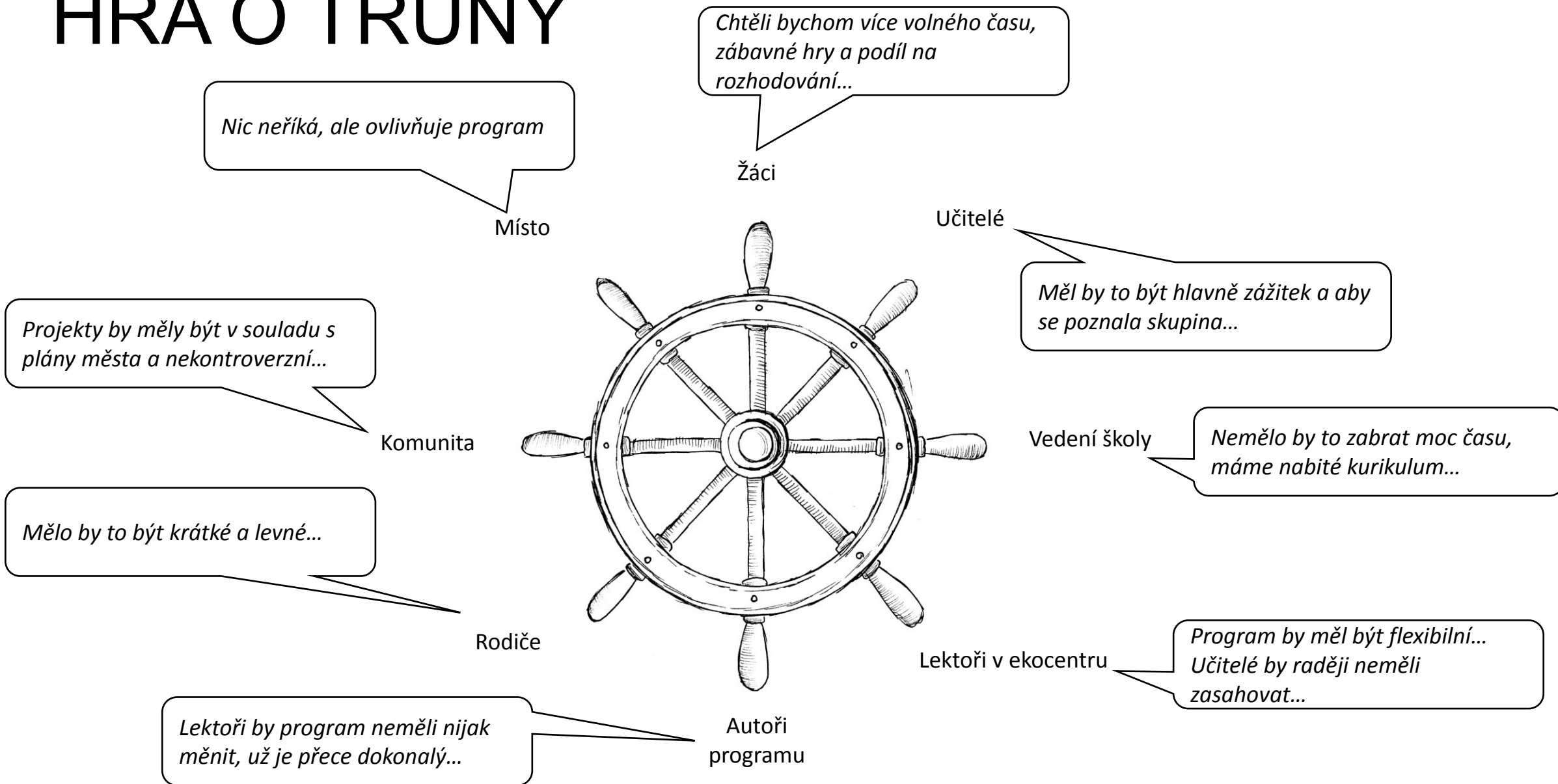
Odpovědnost za komplexní úkoly.

Odpovědnost za navazující úkoly.

PROGRAMY: KDO JE U KORMIDLA

HRA O TRŮNY

Školy a ekocentra: tři modely

Partnerský model

Školy a ekocentra spolupracují na vytváření programů

Expertně-poradenský model

Školy hledají inspiraci a učí se od center realizovat vlastní programy

Destinační model

Centra jsou poskytovateli programů pro školy

Učitelé by neměli rušit program ... neměli by být ani úplně aktivními, ale ani zcela pasivními účastníky. Neměli by přerušovat lektory, měli by to nechat na nich, ale ... měli by být k dispozici.

(Lektor z ekocentra A)

Učitelé by měli být na stejné úrovni jako lektori. Měli by vést aktivity, motivovat děti.

(Lektor z ekocentra B)

ŠKOLA A KOMUNITA: CHARAKTER PROJEKTU

KONSENSUÁLNÍ

Foto: D. Kavan

KONFLIKTNÍ

Zdroj:
krkonosky.denik.cz

Jací hráči se objevili v programu, ze kterého jste četli úryvek z ohniskové skupiny? Jak mezi nimi probíhala distribuce moci a s jakými důsledky?

Otázky k zamyšlení

Jací aktéři by měli být zahrnuti do diskuse o programech EV a jak by mezi nimi měla být nejlépe distribuována moc tyto programy ovlivňovat?

Jaká jsou rizika participativních přístupů?

Doporučená literatura

- Ballantyne, R., & Packer, J. (2006). Promoting Learning for Sustainability: Principals' Perceptions of the Role of Outdoor and Environmental Education Centres. *Australian Journal of Environmental Education*, 22, 1-15.
- Činčera, J., Johnson, B., Kroufek, R., Kolenatý, M., Šimonová, P. & Zálešák, J. (2021). *Real World Learning in Outdoor Environmental Education Programs. The Practice from the Perspective of Educational Research*. Brno: Masarykova univerzita.
- Činčera, J. & Kroufek, R. (2021). Metodika hodnocení environmentální gramotnosti žáků. https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi?fbclid=IwAR1mJq0IAuthN2PIfbpYwBqgSUqBel8RzwYlGeOitMYeV1H_gbUpeQd7uNo [Certifikováno MŽP].
- Hart, R. (1992) *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. UNICEF Innocenti Essays, No. 4, Florence, Italy: International Child Development Centre of UNICEF.
- Menzies, L.; Bowen-Viner, K. & Shaw, B. (2017). *Learning Away: The state of school residential in England 2017*. LKM. <http://www.learningaway.co.uk>. Accessed 01 June 2020.
- Wals, A., F. Geerling-Eijff, F. Hubeek, S. van der Kroon and J. Vader. (2008). All Mixed Up? Instrumental and Emancipatory Learning Toward a More Sustainable World: Considerations for EE Policymakers. *Applied Environmental Education and Communication*, 7, 55-65. doi:10.1080/15330150802473027.